

همه‌ی ماجرمیم اما یک مجرم بی‌گناه

We All Are Culpable But an Innocent Culpable

فاطمه زادباقر

دانشجوی کارشناسی حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

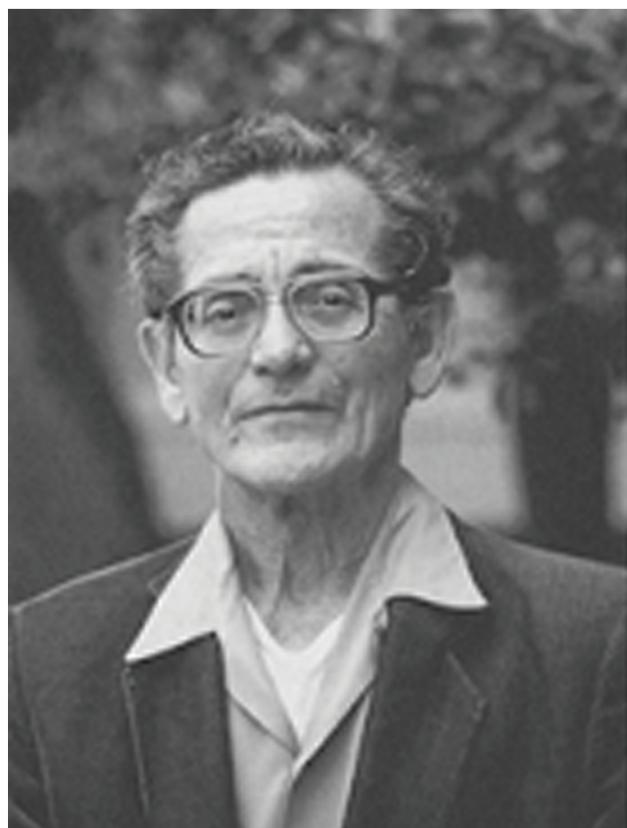
Afatemeh632@gmail.com

چکیده

در قانون مجازات اسلامی به هر آنچه خلاف قانون باشد جرم و به کسی که این تخلفات را انجام می‌دهد مجرم گفته می‌شود. این اعمال بدون توجه به علت و ریشه‌ی ایجاد آن‌ها و اقدام پیشگیرانه و اصلاحی در کلمه‌ی مجازات تبیه می‌شوند. درواقع نسبت دادن این اصطلاح به شخص مجرم بدون ریشه‌یابی حقیقی آن هیچ کمکی به کاهش ارتکاب بزه نمی‌کند. از دیدگاه علمی حوادثی که در زندگی انسان رخ می‌دهند باعث تغییر زیستی در مغز فرد می‌شود. حالا وقتی این تغییرات بیولوژیکی را با عامل ژنتیک ترکیب کنیم این موضوع قابل توجه است که یک اتفاق بد ممکن است به شکل یک همه‌گیری بین افرادی که از آن اتفاق مورد آسیب قرار گرفند ادامه پیدا کند و هر شخص بهنوبه‌ی خود مقصراً شناخته بشود. چه من و شما یکی که بدون ارتکاب بزه در جامعه زندگی می‌کیم و چه افرادی که مرتکب بزه می‌شوند.

واژگان کلیدی: جرم، پیشگیری از جرم، مجازات، فقر، اختلالات روانی

مقدمه

تصویر ۱. بنجامین لیبت

وقتی از یک مجرم صحبت می‌کنیم ممکن است یاد فرد منفور و بی‌رحمی بیفتیم که در خردسالی تحت شکنجه‌ی خانواده‌ی خود و محیطش قرار گرفته است. در یک نگاه کلی وقتی از بزه و مجازات صحبت می‌کنیم، اولین چیزی که به ذهن خطور می‌کند احراق حق و عدالت است ولی آیا واقعاً حق برقرار می‌شود و شاهد عدالت در جامعه خواهیم بود؟ اگر این طور است پس چرا هنوز هم از تنها قدمزدن در یک خیابان خلوت می‌ترسیم؟ ما درواقع از امکان وقوع جرم می‌ترسیم. چیزی که جامعه از آن آسیب می‌بیند فقط خود بزه‌ی نیست که به وقوع می‌پیوندد. نگاه ما در مجازات فقط به تبیه کردن افرادی که بزه‌ی را مرتکب شده‌اند متمرکز شده است و توجه کمتری به از بین بردن امکان وقوع بزه در آینده داریم.

بیایید در همین ابتدا یک باور را بررسی کنیم. به نظر همه‌ی ما اراده‌ی آزاد و آگاهانه سبب ایجاد اعمال ما و البته بزه است و این موضوع دلیل استحقاق مجازات آن‌ها است. آیا به این موضوع فکر کرده‌اید که پشت این اراده‌ی آزاد و آگاهانه چه چیزی قرار دارد؟ شاید بخش چرا ی ماجرا!!

آزمایش بنجامین لیبت

در سال ۱۹۸۳ میلادی بنجامین لیبت^۱، پژوهشگر سرشناس در حوزه‌ی فیزیولوژی و آگاهی، آزمایشی را انجام می‌دهد و در آن نشان می‌دهد حدود ۱۵۰ میلی‌ثانیه قبل از اراده‌ی ما، مغز ما نجات عملی ثابت را در ما

ارتباط آزمایش لیبت با بزه و جنایت

ارتباط این موضوع با بحث بزه و مجازات در این است که می‌خواهیم بررسی کنیم در ذهن مجرمان هنگام ارتکاب جرم دقیقاً چه گذشته است. با توجه به منطق آزمایش لیبت فهمیدیم که پتانسیل عمل ۱۵۰ میلی ثانیه قبل از چیزی که ما اراده‌ی آزاد می‌خوانیم در مغز ایجاد شده است.

بیایید برای روش‌تر شدن ماجرا برای شما مثالی را توضیح بدهم: فرید بغلانی (قاتل دوچرخه‌سوار) کسی بود که بدون توجه به سن زنان، آن‌ها را به قتل می‌رساند. از کشنن آن‌ها هیچ منفعت و سودی عاید این فرد نمی‌شد اما چرا فقط زن‌ها را به قتل می‌رساند؟ با مراجعه به گفته‌های خود فرد، سرنخ‌های خوبی پیدا می‌کنیم. این فرد در یک خانواده فقیر رشد کرده بود و تا ۱۲ سالگی حتی مادر خودش را هم نمی‌شناخت. او تحت تربیت پدربرزگش که از زن‌ها متغیر بوده است رشد می‌کند. این شرایط و این محیط تا چه اندازه می‌تواند روی ذهن یک کودک ۱۲ ساله تأثیر داشته باشد؟ این موردی است که محیط به فرید دیکته کرده است و به اضافه‌ی تأثیرات عاطفی، موجب تغییراتی در مغز او می‌شود که درنهایت سلسله‌ی همین علت‌های قبلی، معلولی را می‌سازد که فرد ۱۵۰ میلی ثانیه بعد از پتانسیل ارتکاب جرم از آن آگاه می‌شود (که دیگر دیر شده است).

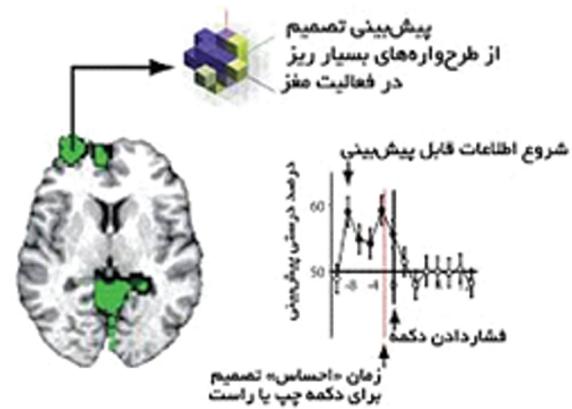
عوامل تأثیرگذار بر مغز

به طور کلی دو عامل بیرونی و درونی روی ذهن ما تأثیر می‌گذارند. عوامل بیرونی مانند خانواده‌ی نایسaman، فقر، محیط اجتماعی و ... و عوامل درونی مانند تأثیر هورمون‌ها، ترشحات غدد مغزی، تأثیر برخی داروها، مشروبات الکلی و ... [3]. ما احتمالاً در کنترل تأثیر عوامل درونی می‌توانیم اقداماتی انجام بدیم حال اینکه در بروز و کنترل عوامل بیرونی تقریباً دخالتی نداریم. ما بدون اینکه انتخاب کنیم در خانواده‌ای فقیر یا ثرومند، در محیط سالم یا ناسالم، درگیر مواد مخدر یا دور از این مسائل و ... متولد می‌شویم.

تأثیر عامل فقر

وقتی به بررسی پرونده‌های جنایی افراد می‌پردازیم، مشاهده می‌شود که بیشتر آن‌ها در خانواده‌های محروم و فقیر رشد کرده‌اند. این موضوع به خودی خود نشان می‌دهد که عامل فقر تا چه اندازه در بررسی‌ها برای تأثیر در ارتکاب جرم مهم است. خود فقر نیز می‌تواند به عنوان عامل اولیه، سایر عوامل ارتکاب جرم را ایجاد کند. بسیاری پژوهش‌ها نشان می‌دهد همبستگی بین کودکان و جوانان بزهکار و وضع مالی و زندگی خانواده عدد بالایی را نشان می‌دهد و بین جرم و شرایط اقتصادی رابطه‌ی نزدیکی وجود دارد (۱).

می‌کند و از آن اطلاع دارد. این نتیجه، این سؤال را پیش روی ما قرار می‌دهد که اراده‌ی آزاد و آگاهانه دقیقاً چه نقشی در انجام اعمال ایفا می‌کند؟ این سؤالی بود که بعد از آزمایش آفای لیبت مطرح شد. باید بگوییم که اراده‌ی آگاهانه درواقع چیزی است که فرد احساس می‌کند دارای آن است اما تصمیم انجام دادن/ندادن عمل قبلًا توسط مغز گرفته شده است و ما فقط عملی را انجام می‌دهیم که نام آن را انتخاب آگاهانه و آزادانه خود می‌گذاریم [1].

تصویر ۲. آزمایش لیبت

باید بگوییم که اراده‌ی آگاهانه درواقع چیزی است که فرد احساس می‌کند دارای آن است اما تصمیم انجام دادن/ندادن عمل قبلًا توسط مغز گرفته شده است و ما فقط عملی را انجام می‌دهیم که نام آن را انتخاب آگاهانه و آزادانه خود می‌گذاریم

این آزمایش نشان می‌دهد که ۱۵۰ میلی ثانیه قبل از چیزی که ما اراده‌ی آگاهانه می‌خوانیم، پتانسیل آمادگی انجام آن عمل در مغز ایجاد شده است و ما تنها این عمل را انجام می‌دهیم و تعییر اراده‌ی آگاهانه را نسبت به آن به کار می‌بریم.

تصویر ۳. نتیجه‌ی آزمایش لیبت

"پیشگیری همیشه بهتر از درمان است"
جمله‌ای است که نه تنها در سلامت یک فرد بلکه در سلامت جامعه انسانی مؤثر است.

تصویر ۶. تجسم ضمیر ناخوداگاه

نتیجه‌گیری

"پیشگیری همیشه بهتر از درمان است" جمله‌ای است که نه تنها در سلامت یک فرد بلکه در سلامت جامعه انسانی مؤثر است. مجازات همیشه شالوده‌ی قاطعیت در امنیت جامعه است و نباید آن را نادیده گرفت اما وقتی سخن از پیشگیری می‌گوییم یعنی نه جرمی، نه مجرمی، نه بزهکاری و نه بزدیده‌ای. مابا کم کردن معضلات اقتصادی و اجتماعی مانند فقر و فرهنگ‌های مرسوم غلط و تنفس زایید در جهت یکسان‌سازی شرایط محیطی مطلوب برای افراد جامعه اقدام کنیم تا بتولیم از بروز بخشی از بردهادر جامعه جلوگیری کنیم.^[4]

منابع فارسی

۱. رستمی تبریزی، لمیا (۱۳۹۵). روان‌شناسی جنایی. تهران: مجد

منابع انگلیسی

- https://en.wikipedia.org/wiki/Benjamin_Libet
- Mind Time: The Temporal Factor in Consciousness, 2004, author: Benjamin Libet, page 40-53
- Guyton and Hall Textbook of Medical Physiology 1956, author: Arthur Guyton, page 669-753
- <https://civilica.com/doc/439292/>, author: Mostafa Bagheri & Ramin Ghaeimpanah
- <https://civilica.com/doc/502926/>, author: Manazid Shafiei, 1394

تصویر ۴. آیا این فرد خودش انتخاب کرده است که در این شرایط زندگی کند؟

اختلالات روانی

حتی فرض اینکه در خانواده‌ای به دنیا بیاید که درگیر مواد مخدور یا چالش‌ها و عقاید آزاردهنده باشد منزجرکننده است ولی در جهانی زندگی می‌کنیم که افراد در چنین محیط‌هایی به دنیا می‌آیند. این عوامل گاه می‌توانند بهاندازه‌ی شکنجه‌های شدید باشند و این شکنجه‌ها باعث ایجاد اختلالات روانی مانند افسردگی‌های حاد و یا سادیسم می‌شوند^[2]. این عوامل روانی، پایه‌ی تغییرات بیولوژیکی مغز را ایجاد می‌کنند که منجر به اقدام اعمالی می‌شوند که فرد در سلسله‌ی علل رخداد آن نقش زیادی ندارد. در برخی موارد فرد برای رسیدن به نوعی آرامش روانی مرتکب جرمی می‌شود که مصدقاق ضربالمثل "بالاتراز سیاهی رنگی نیست" را به ذهن متبارمی‌کند؛ یعنی این علت‌های قبلی این به حدی می‌توانند روی ضمیر ناخوداگاه تأثیر بگذارند که دیگر ممکن نیست در ارتباط با اراده‌ی آزاد و آگاهانه صحبتی کرد^[4].

تصویر ۵. غول عوامل محیطی جبری تأثیر زیادی در بروز اختلالات روانی دارد.